

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΜΙΑ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΑΠΟ ΤΟ
ΠΑΡΕΛΘΟΝ...

Πεντηκονταετία (479-431 π.Χ.)

Ανάμεσα σε δύο πολέμους, η Πεντηκονταετία^[72] ταυτίζεται με τη μεγάλη **ακμή** της αθηναϊκής δημοκρατίας. Οι νίκες στα Περσικά έχουν δοξάσει την Αθήνα, που ιδρύει τη Συμμαχία της Δήλου και ηγεμονεύει δικαιωματικά στον ελληνικό κόσμο. Οι κυβερνήτες της, αιρετοί από την εκκλησία του δήμου, είναι σημαντικές προσωπικότητες: ο Θεμιστοκλής, ο Κίμων, ο Εφιάλτης, ο Περικλής - πολιτικοί που συνδυάζουν την έμπνευση και τον σωστό σχεδιασμό με την αποτελεσματική πράξη.

Ο **Περικλής**, που ως αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης κυβέρνησε την Αθήνα για τριάντα και παραπάνω χρόνια (461-429 π.Χ.) ενίσχυσε το δημοκρατικό πολίτευμα, οχύρωσε την Αθήνα από στεριά και θάλασσα, ανάπτυξε το εμπόριο, επέκτεινε την αθηναϊκή επιρροή σε Ανατολή και Δύση, και ακόμα προγραμμάτισε και πραγμάτωσε την ανοικοδόμηση της Ακρόπολης, που οι αρχαϊκοί ναοί της είχαν καταστραφεί από τον Ξέρξη.

Τέτοια ανάπτυξη και τόσες επιτυχίες φυσικό ήταν να έχουν και την αρνητική τους πλευρά: η μεταφορά του ταμείου της συμμαχίας από τη Δήλο στην Αθήνα, οι παρεμβάσεις στα εσωτερικά των συμμαχικών πόλεων, η οικονομική τους εκμετάλλευση, η σκληρή τιμωρία όσων αποστατούσαν, και άλλα ανάλογα φαινόμενα είχαν με τον καιρό αποτέλεσμα οι σύμμαχοι να νιώθουν υποτελείς και η Αθήνα να ασκεί επεκτατική και **ιμπεριαλιστική** περισσότερο παρά συμμαχική πολιτική. Έτσι κι αλλιώς, στόχος του Περικλή ήταν να συνενώσει κάτω από την ηγεσία της Αθήνας ολόκληρη την Ελλάδα.^[73] όμως τα σχέδια του σκόνταψαν στη δικαιολογημένη αντίδραση της Σπάρτης.

Η ολιγαρχική **Σπάρτη** είχε και αυτή κερδίσει μεγάλη δόξα στα Περσικά· όμως στα χρόνια που ακολούθησαν χρειάστηκε να αντιμετωπίσει πλήθος δυσκολίες: η συνοχή της *Πελοποννησιακής Συμμαχίας* κινδύνευε από το φιλελεύθερο δημοκρατικό ρεύμα που είχαν δημιουργήσει οι νίκες εναντίον των Περσών· ο παλιός της εχθρός, το Άργος, σε συνεργασία με την Αθήνα, ενίσχυε και συντόνιζε τις αντιλακωνικές κινήσεις στην Αρκαδία, στην Ηλεία και αλλού· οι ειλώτες επαναστάτησαν το 468 π.Χ., η εξέγερση τους κράτησε δέκα ολόκληρα χρόνια, και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, το 464 π.Χ. ένας φοβερός σεισμός ισοπέδωσε τη Λακωνία και σκότωσε περισσότερες από 20.000 ανθρώπους, δημιουργώντας ένα ακόμα πρόβλημα, δημογραφικό.

Αντιμέτωποι με τόσες δυσκολίες, οι πάντα συντηρητικοί έφοροι όχι μόνο διατήρησαν, αλλά και ενίσχυσαν τον στατικό χαρακτήρα της πόλης, που πια αντιστεκόταν σε κάθε νεωτερισμό. Κλεισμένη στον εαυτό της η Σπάρτη αναγκάστηκε από τα πράγματα να ανεχτεί τη ραγδαία πρόοδο της Αθήνας, αλλά βέβαια δεν παράλειψε να αντιδρά, τόσο με πολιτικές ενέργειες, υποστηρίζοντας τα ολιγαρχικά κόμματα σε άλλες πόλεις, όσο και με στρατιωτικές παρεμβάσεις, όπου και όταν παρουσιαζόταν ευκαιρία. Τέλος, ύστερα από πολλές συγκρούσεις, με τις **τριαντάχρονες σπονδές** του 446 π.Χ., η Αθήνα και η Σπάρτη αναγνώρισαν καθεμιά την ηγετική θέση της άλλης στη Συμμαχία της Δήλου και στην Πελοποννησιακή Συμμαχία αντίστοιχα.

Οι Αθηναίοι της Κλασικής περιόδου αντιλαμβάνονταν την [πόλιν](#) κυρίως ως το σύνολο των πολιτών της και όχι ως γεωγραφική έκταση, η οποία χαρακτηριζόταν κατά κανόνα με τους όρους *άστυ*, όταν αναφέρονταν στην Αθήνα, και *χώρα*, όταν αναφέρονταν στο υπόλοιπο της Αττικής.

Ο πληθυσμός της Αττικής ανερχόταν, κατά την περίοδο της δημογραφικής ακμής της, σε 300.000-350.000 κατοίκους. Στην Αθήνα, η διάκριση των κατοίκων γινόταν με βάση τη δυνατότητα άσκησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Αθηναίοι [πολίτες](#) ήταν, σύμφωνα με το νόμο του Περικλή του 451 π.Χ., οι ενήλικοι άρρενες, των οποίων και οι δύο γονείς κατάγονταν από τους δήμους της Αθήνας, και αριθμούσαν με βάση τους υψηλότερους υπολογισμούς μόνον 50.000. Οι [γυναίκες](#), οι [μέτοικοι](#) και οι [δούλοι](#), που αποτελούσαν την πλειοψηφία, στερούνταν πολιτικών δικαιωμάτων. Μία δεύτερη διάκριση στηριζόταν στην καταγωγή: *αστοί* ονομάζονταν οι [άντρες](#), οι γυναίκες και τα παιδιά αθηναϊκής καταγωγής.

Χαρακτηριστικό της κλασικής Αθήνας είναι το γεγονός ότι η ισότητα των πολιτών περιοριζόταν στην άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Στην καθημερινή ζωή είχαν διατηρηθεί οι διαφοροποιήσεις οικονομικής υφής, οι οποίες συνδυάζονταν, όχι σπάνια, και με την καταγωγή. Ανάλογος με τις οικονομικές δυνατότητες της κάθε οικογενείας ήταν και ο τρόπος διαβίωσής της στον οίκο, στη βασική μονάδα της πόλης. Οι οίκοι ενός αριστοκράτη, ενός ευπόρου κι ενός από τον όχλο δε διέφεραν μόνο στο μέγεθος του σπιτιού, αλλά και στους ρόλους των μελών τους.

Η κοινωνική διαφοροποίηση, η οποία καθοριζόταν με βάση την [απασχόληση](#) των μελών της αθηναϊκής κοινωνίας, γίνεται έντονα αντιληπτή αν παρατηρήσει κανείς την ορολογία που χρησιμοποιούν οι αρχαίοι συγγραφείς, που είναι κατά κανόνα μέλη της αριστοκρατικής και εύπορης κατηγορίας πολιτών. Όταν θέλουν να χαρακτηρίσουν το λαό χρησιμοποιούν τους όρους: πένητες, χείρονες, πονηροί, φαύλοι, ενώ αντίθετα για τη δική τους κοινωνική ομάδα επιλέγουν τις λέξεις: πλούσιοι, εύποροι, ευγενείς, ισχυροί, καλοί καγαθοί.

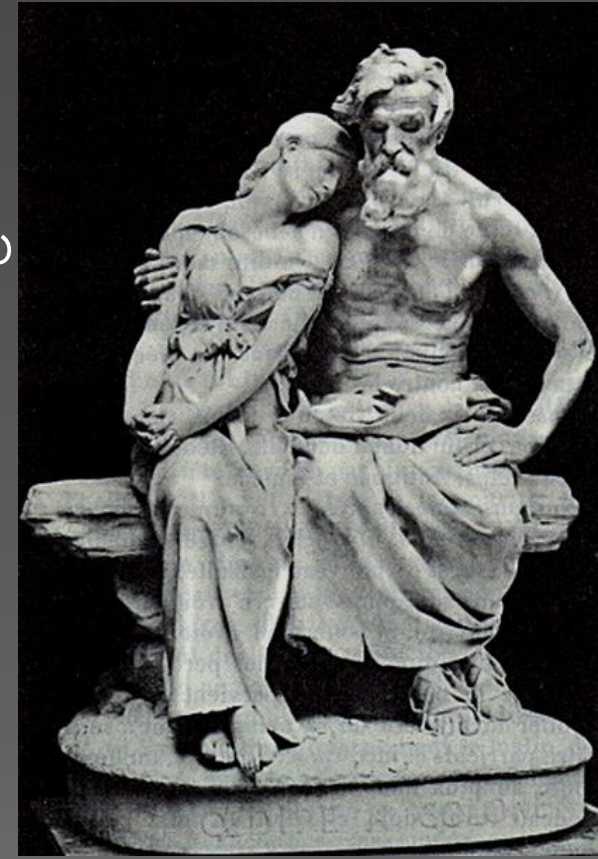
Η γέννηση του κλασικού πολιτισμού έχει τις ρίζες της στις ρηξικέλευθες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτειακές ανακατατάξεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της Αρχαϊκής περιόδου.

Η διαμόρφωση και εδραίωση των δημοκρατικών [θεσμών](#), οι μεταβολές στις [θρησκευτικές](#) αντιλήψεις, η ανάπτυξη της ανθρωποκεντρικής [εκπαίδευσης](#), καθώς και οι πρωτοποριακές κατακτήσεις στις [τέχνες](#) και τα [γράμματα](#) αποτελούν τις εκφάνσεις του κλασικού πολιτισμού στην Αθήνα.

Κατά την κλασική περίοδο η **Αθήνα** αναδεικνύεται σε **πολιτιστικό και πνευματικό κέντρο όλου του ελληνικού κόσμου**, όπου συρρέουν οι μεγαλύτεροι καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες, φιλόσοφοι και ποιητές. Με την έμπνευση και καθοδήγηση του Περικλή εξελίσσονται μεγαλεπήβολα οικοδομικά προγράμματα στην Ακρόπολη, με κορυφαίο την οικοδόμηση του Παρθενώνα (447-432 π.Χ.)

Στην Αθήνα παρουσιάζουν για πρώτη φορά τα **Θεατρικά έργα** τους ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής, ο Ευριπίδης και ο Αριστοφάνης. Εργάζονται αρχιτέκτονες, όπως ο Μνησικλής, ο Ικτίνος και ο Καλλικράτης, ζωγράφοι, όπως ο Μίκων και ο Πολύγνωτος, γλύπτες όπως ο Φειδίας, ο Πολύκλειτος, ο Αγοράκριτος, και στον 4ο αι. π.Χ. ο Πραξιτέλης. Διδάσκουν φιλόσοφοι όπως ο Πρωταγόρας, ο Σωκράτης, ο Πλάτων και ο Αριστοτέλης.

Στις κατακτήσεις της φιλοσοφίας προτάσσεται ο **Λόγος** απέναντι στον **Μύθο**. Τα έργα τέχνης διαπνέονται από ανθρωποκεντρική αντίληψη που δίδει ιδιαίτερη έμφαση στην αρμονική σύνδεση του ατόμου με το κοινωνικό σύνολο, και χαρακτηρίζονται από το λεγόμενο κλασικό ήθος συνοδευόμενο από εγκράτεια πάθους και γαλήνια πνευματικότητα. Βαθμιαία, όσο προχωρούμε στον 4ο αι., οι καλλιτέχνες κατακτούν και την τρίτη διάσταση του χώρου (Λύσιππος) φαινόμενο που εκδηλώνεται με μεγαλύτερη ένταση όσο πλησιάζουμε προς τα όρια της ελληνιστικής περιόδου και ταυτόχρονα μεταβάλλονται δραματικά οι φιλοσοφικές αντιλήψεις σχετικά με τη θέση του ατόμου απέναντι στο κοινωνικό του περιβάλλον, το νέο περιβάλλον της επερχόμενης ελληνιστικής περιόδου.

